

HOOFDLIJNEN OPBRENGST TWEEDE GEBIEDSDIALOOG NOVI - UTRECHT

30 oktober 2018, 09:30-13:00, Stadskantoor Utrecht, Stadsplateau 1 Utrecht

Focus: kansen en dilemma's gestapelde opgaven aan oostkant stad Utrecht en integrale & gezamenlijke aanpak daarvan

Op 30 oktober 2018 zijn het Rijk en Utrechtse overheden, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven in het Stadskantoor Utrecht voor de tweede keer met elkaar de dialoog aangegaan over de grote transitieopgaven die op Nederland én Utrecht afkomen. Dit om ervoor te zorgen dat de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) straks goed aansluit bij de Utrechtse opgaven en ambities en vice versa. Een ander doel is de gebiedsgerichte interbestuurlijke samenwerking voor te bereiden die nodig is voor het uitvoeren van de nationale, provinciale en gemeentelijke omgevingsvisie in onderlinge samenhang. Deze samenwerking zal in de toekomst worden vastgelegd in omgevingsagenda's en perspectiefgebieden.

FOCUS OP POTENTIEEL PERSPECTIEFGEBIED 'UTRECHT GEZOND STEDELIJK LEVEN VOOR IEDEREEN'

Bij de tweede gebiedsdialoogronde is er voor gekozen het – door de regio als potentieel perspectiefgebied ingebrachte – deelgebied 'Utrecht Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen' (oostkant stad Utrecht) onder de loep te nemen om concreter op de gezamenlijke opgaven in te kunnen zoomen. Hier vindt op een oppervlakte van enkele vierkante kilometers een grote stapeling van opgaven plaats. Binnen dit deelgebied ligt het drukste Nederlandse spoorknoppunt (OV terminal Utrecht Centraal), ligt de grootste campus en universiteit van Nederland (Utrecht Science Park), gaat een aanzienlijk gedeelte van de gezonde en duurzame groei van Utrecht plaatsvinden (o.a. Merwedekanaalzone, A12-zone, Ringpark Utrecht) en een deel van dit gebied is potentieel UNESCO werelderfgoed (Nieuwe Hollandse Waterlinie en Limes). Dit brengt kansen maar ook dilemma's met zich mee. Bij de tweede gebiedsdialoog is door circa 50 deelnemers gesproken aan zes dialogotafels, waarvan dit verslag de synthese is. De individuele tafelveslagen zijn als bijlage beschikbaar.

Provincie en stad Utrecht hebben gezamenlijk een 'praatplaat' voorbereid als onderlegger voor de dialoog.

In de praatplaat zijn als hoofdoggaven gedefinieerd:

- Ontwikkeling van economische toplocaties (uit de REOS, de Ruimtelijk Economische Ontwikkelstrategie);
- Schaalsprong in stedelijkheid;
- Systeemsprong in mobiliteit;
- Kwaliteitsprong in leefomgeving en landschap.

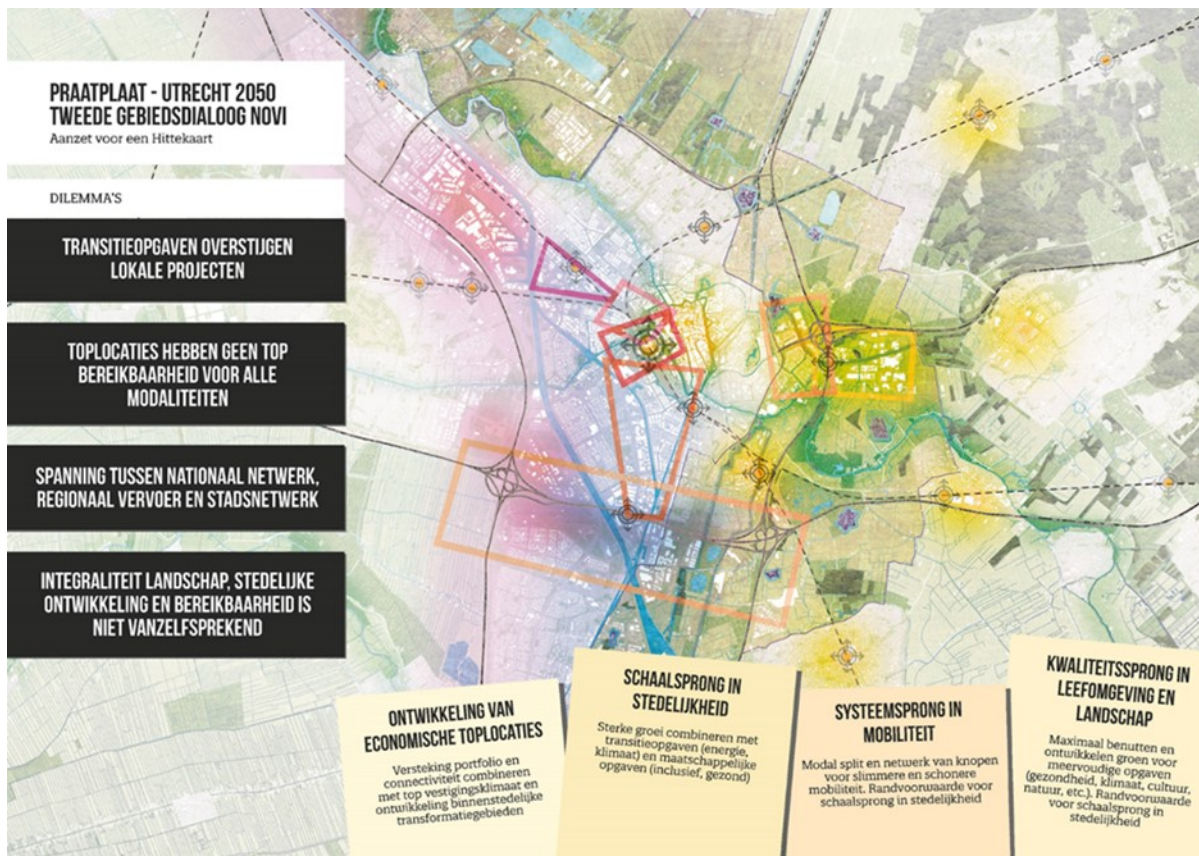
Daarbij doemen als dilemma's op:

- Transitieopgave overstijgen lokale en regionale projecten;
- Economische toplocaties hebben geen topbereikbaarheid;
- Fricie tussen nationale netwerk, regionaal vervoer en stadsnetwerk;
- Integraliteit landschap, mobiliteit en stedelijke ontwikkeling is niet vanzelfsprekend.

In de praatplaat zijn de belangrijkste 'hittegebieden' voor samenwerking tussen Rijk en regio gemarkeerd, zoals te ontwikkelen economische toplocaties, woon- en werkgebieden en OV-knopen. Aangegeven zijn: A12-zone, Merwedekanaalzone, Stationsomgeving Utrecht (Beurskwartier/Smakkelaarsveld), Cartesiusdriehoek, Rijnsweerd, en Utrecht Science Park.

BELANGRIJKE PRIORITAIRE GEBIEDEN EN THEMA'S

De praatplaat helpt om de complexiteit van de ruimtelijke opgaven inzichtelijk te maken. De hitteplekken worden algemeen herkend. In de gesprekken komen als concrete gebieden vooral de gebieden A12-zone / Merwedekanaalzone en Utrecht Science Park / Rijnsweerd aan de orde. Terugkerende thema's zijn de noodzaak van het ontwikkelen van een samenhangend systeem van OV-knooppunten (wiel met spaken) en investeren in de stadsrandzones waar de spanning tussen harde (wonen, werken, bereikbaarheid) en zachte (leefomgeving, landschap, natuur) belangen zich concentreert. Het is van belang om stad en ommeland in samenhang te bekijken

A12-zone / Merwedekanaalzone: het verbinden van de stadscentra van Utrecht en Nieuwegein

De A12-zone vormt nu nog een grote barrière tussen Utrecht en Nieuwegein. Utrecht en Nieuwegein liggen nu met de rug naar elkaar. Belangrijkste barrières zijn de A12 en het Amsterdam-Rijn- en Merwedekanaal. Er ligt hier een enorme kans voor de ontwikkeling van een hoogwaardige stedelijke as (hoogwaardig, compacte bebouwing met alle 'moderne' eisen (klimaat, bereikbaar, duurzame materialen). De potentiële bouwopgave is groot: circa 30.000 woningen. Het is zaak wonen, werken, bereikbaarheid, gezondheid, klimaatadaptatie, energietransitie integraal te ontwikkelen. Zo is er de wens om aan zuidzijde van de Merwedekanaalzone een OV-knoop te ontwikkelen die direct verbonden zou moeten worden met de OV-knoop Lunetten. Ook het verder versterken van de kwaliteit van het groengebied aan westzijde (veilingplassen etc.) is van belang voor het leefklimaat.

Door het huidige 'lange termijn perspectief' ontstaat verkrumming en te laagwaardige invulling in dit gebied. Ondermeer door de grote ruimtevrage van distributiecentra (hallen en loodsen). Dit geeft urgentie om in te zetten op het ontwikkelen van potentiële kwaliteiten, zoals het gebied rond de kruising tussen de kanalen. Veel is een ontwerpogave die de regio zelf kan invullen, maar er zijn 'specifieke punten' waarop het Rijk nodig is: bereikbaarheidsoplossingen, innovatie, eisen aan integraliteit en concreet invullen van duurzame economische principes.

Utrecht Science Park / Rijnsweerd: ontwikkeling van een economische toplocatie in een landschap met UNESCO kwaliteit

Utrecht Science Park (USP) is zich in een enorm tempo aan het ontwikkelen als economische toplocatie. Het is het hart van de gezondheidsgerelateerde economie in Nederland. Dit geeft een hoge druk op stedelijke verdichting binnen huidige rode contour. Dit geldt zowel voor het USP-gebied zelf als in Rijnsweerd, dat nu nog vooral een kantoreengebied en deels woongebied is. Het gehele gebied moet zich ontwikkelen tot een plek waar je 24/7 wil verblijven: dat vraagt hoogwaardige oplossingen, innovatie en eyecatchers.

Spanning kan ontstaan door de ligging in een gebied met hoge landschappelijke kwaliteit: de Nieuwe Hollandse Waterlinie (UNESCO-nominatie). Zeker omdat er ook kansrijke plekken voor ontwikkeling worden gezien buiten de rode contour.

In de ontwikkeling van de oostzijde van Utrecht zijn er door de barrièrewerking van infrastructuur losse in zichzelf gekeerde gebiedjes ontstaan. Dat is een aandachtspunt bij de verbreding van de A27 en A28. Dit vraagt inpassingsmaatregelen zoals de overkluizing bij Amelisseweerd.

Een grote opgave zit in de bereikbaarheid. De nieuwe sneltramlijn kan nu al de benodigde capaciteit in de spits niet aan. De oplossing wordt gezien in de ontwikkeling van een OV-knooppunt bij Lunetten en een combinatie van hoogwaardige fietsverbindingen en 'light' elektrisch OV vanuit Lunetten, Bunnik en Bilthoven.

Een andere grote opgave is het verbinden van de verstedelijking met het versterken van de relatie met het buitengebied (evenwicht brengen in stad, landbouw, recreatie, natuur). Specifiek gaat het hier om de omgang met 'levend erfgoed': behoud door ontwikkeling in het potentiële werelderfgoed van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Wiel met spaken: de oplossing voor de bereikbaarheid van stad en buitengebied

De mobiliteitsdruk op de stad Utrecht is groot: Utrecht moet niet alleen als doorgangsgebied gezien worden (draaischijf NL) maar ook als focusgebied voor en de inpassingsproblematiek en het regionale en stedelijke mobiliteitsvraagstuk. Gesuggereerd wordt om meer gezamenlijk afspraken te maken over de ontwikkeling van infrastructuur en daarbij inpassing en het oplossen van de barrièrewerking (langzaam verkeer en natuur/landschap) integraal mee te nemen.

Tijdens de dialoog lag er veel nadruk op de gezamenlijke mobiliteitsopgave die ontstaat doordat de stad 'dichtslibt' met vervoersstromen van buitenaf naar het centrum. Mede hierdoor is inmiddels ook de interne mobiliteit problematisch. Een grote opgave zit nu in de ontwikkeling van hoogwaardige OV- en fietsbereikbaarheid van de te ontwikkelen woningbouwlocaties en een aantal aantakkingen op snelwegen. De oplossing wordt gezien in het concept 'wiel met spaken': een netwerk van goed onderling verbonden OV-knooppunten volgens een concentrisch model. Utrecht Science Park en de Merwedekanaalzone zijn sprekende voorbeelden waar dit model het centrum moet ontlasten.

De vraag is ook wat de rol van autoverkeer is in het mobiliteitsconcept anno 2050. De luchtkwaliteit is een zorgpunt zolang de elektrisch vervoer opgave niet integraal wordt meegenomen. Normering van luchtkwaliteit en de stimulans van de elektrificatie van vervoer wordt nu gemist in de NOVI.

Stadsranden: beschouw deze overgangslandschappen als goudkust

In de presentatie vanuit de NOVI werd al aangegeven dat er behoefte is aan input voor richtinggevende uitspraken over landschap in relatie tot verstedelijking. Het belang hiervan is bevestigd tijdens de dialoog. Geconstateerd is dat de grote vraag over omgang tussen harde (economie, bedrijvigheid, wonen) en zachte (landschap, natuur, recreatie) belangen zich concentreert in de stadsrandzone. USP als snel groeiende toplocatie in het waardevolle landschap van de Nieuwe Hollandse Waterlinie illustreert dit. Het gaat niet alleen om een zorgvuldige ontwikkeling van de overgang tussen stad en landschap. Het buitengebied is onder invloed van de stad sterk in transitie van agrarisch/recreatief naar opgaven vanuit energie, klimaat en 'ruimte'.

Aan het in de NOVI opgenomen ordenend principe 'identiteit van het gebied staat centraal' kan wat dat betreft meer inhoud worden gegeven. Zeker op locaties waar waardevol buitengebied samenkomt met economische toplocaties is het zaak de integraliteit in aanpak van opgaven in de samenwerking te borgen.

INPUT VOOR NOVI

Het is goed dat de NOVI een perspectief biedt en de noodzaak van meervoudige oplossingen agendeert. Zo is het belangrijk dat de relatie tussen de woningbouwopgave en de bereikbaarheidsopgave wordt onderkend.

De meerwaarde van de NOVI zou wel meer expliciet gemaakt kunnen worden. Een voorbeeld is het ordenend principe 'de identiteit van het gebied staat centraal': dat zou meer inhoud mogen krijgen. Meer scherpte in de richtinggevende uitspraken kan wellicht bereikt worden door sterker interdepartementaal te werken en meer door de schalen heen te werken (concrete lokale uitwerking, regionale visievorming en abstracte beleidsformulering meer samen op te pakken en met elkaar in verband te brengen). Soms is er behoefte aan een heldere keuze: zoals bij de vraag of Rijnenburg een woon- dan wel energielandschap moet worden.

Er is veel behoefte aan ontschotting van budgetten, ook tussen bereikbaarheid en leefbaarheid.

De regio ziet bijvoorbeeld graag dat er meer gezamenlijk afspraken worden gemaakt over de ontwikkeling van infrastructuur inclusief inpassing. OV en fietsgebruik zouden meer gestimuleerd mogen worden. Bijvoorbeeld door MIRT/infrafonds meer op OV te richten en elektrificatie van mobiliteit meer te stimuleren. Om barrièrewerking van grote infrastructuur effectiever aan te kunnen pakken is gesuggereerd een rijksinpassingsfonds in te stellen.

VERKENNING ONDERDELEN VAN EEN SAMENWERKINGSAGENDA REGIO-RIJK

Vooruitlopend op de omgevingsagenda zijn er suggesties gegeven voor de aanpak, zijn al onderwerpen voor projecten naar boven gekomen en is nagedacht over het samenwerkingsmodel.

De schaal van een perspectiefgebied zoals 'Utrecht Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen' is zodanig dat het goed is om hierbinnen focusgebieden aan te wijzen. Bij de aanpak van opgaven is het van belang niet alleen objectgericht (plekken) maar vooral systeemgericht te kijken. Met aandacht voor inhoud en proces. Om de gewenste robuustheid in oplossingen te bereiken is het noodzakelijk steeds oog te hebben voor de borging van de integraliteit. Daar kan de inzet van ruimtelijk ontwerp ondersteunend in zijn.

Om alle ambities betaalbaar te maken zullen kosten en baten dicht bij elkaar gebracht moeten worden. Effectief inzetten van beschikbare fondsen kan alleen door ze te ontschotten. Bijvoorbeeld door het gebiedsgericht samenbrengen van MIRT, RES, Deltaprogramma, IBP, etc.

Een prioritaair 'project' is de gezamenlijke ontwikkeling van het 'spaaak met wielen': een goed onderling verbonden netwerk van OV-knopen die het centrum gaat ontlasten. Er is behoefte om gezamenlijk te werken aan strategisch beleid voor de stadrandzones om ruimtelijke kwaliteit voor de lange termijn te borgen. In dat kader wordt de Nieuwe Hollandse Waterlinie in relatie tot hogedrukgebieden gezien als belangrijk samenwerkingsonderwerp.

Ook de ontwikkeling van hoogwaardige stedelijke woon- en werklocaties die voldoen aan alle eisen van leefbaarheid, bereikbaarheid, klimaatbestendigheid en energieneutraliteit is een belangrijk samenwerkings-thema. Daarbij kan ruimte voor experiment ook helpen: bijvoorbeeld de A12-zone als proeftuin voor de uitwerking van 'bovenenkelvoudig combineren'.

De Rijk-Regio samenwerking wordt gezien als een continue proces. Om focus in de aanpak te bevorderen is voorgesteld een 'dreamteam' samen te stellen om te werken aan de belangrijke gezamenlijke opgave. Zo'n dreamteam vraagt om een bestuurlijk boegbeeld van het kaliber deltacommissaris. De aanpak moet quadro-helix worden: dus overheid, markt, kennisinstellingen én bewoners.

Vervolg

Op de vraag aan Emiel Reiding wat hij uit de dialoog meeneemt geeft hij aan dat hij ziet dat de NOVI ook echt locaties moet durven benoemen: zoals USP, Merwedekanaalzone en A12-zone.

Verder ziet hij als aandachtspunten voor het vervolgproces tussen Rijk en Regio:

- Gezamenlijke activiteiten in de tijd segmenteren: stip op de horizon zetten en tussenresultaten formuleren.
- Gezamenlijk maken van realistische integrale plannen.

EERSTE GEBIEDSDIALOGO NOVI- UTRECHT EN POSITION PAPER UTRECHT EN DE NOVI

Op 31 mei j.l. vond in de Vechtclub XL te Utrecht reeds een eerste gebiedsdialogo NOVI - Utrecht plaats. Hierin zijn de belangrijkste provincie brede Utrechtse opgaven in beeld gebracht waarop integrale samenwerking met het Rijk nodig is. Dit als aanzet voor een nog op te stellen omgevingsagenda, waarin de opgaven van Rijk en Utrecht op het gebied van de fysieke leefomgeving worden opgenomen. Voor de zomer heeft de (waarnemend) provinciesecretaris Utrecht Jan Herman de Baas hierover een position paper aangeboden aan de programmadirecteur NOVI, Emiel Reiding. Hierin wordt een vertaling gemaakt van de vier prioritaire NOVI-thema's naar de Utrechtse situatie. Per thema wordt zowel een aanbod vanuit de regio gedaan als een vraag aan het Rijk gesteld. Zie: position paper Utrecht tbv NOVI.

UTRECHT EN DE NATIONALE OMGEVINGSVISIE

STERKE, LEEFBARE EN KLIMAATBESTENDIGE STEDEN EN REGIO'S

- > ZORGEN VOOR VOLDOENDE AANBOD VAN WONINGEN MET DUURZAME KWALITEIT
- > VORMGEVEN SCHAALSPRONG IN STEDELIJKHEID EN MOBILITEIT (M.N. VOOR FIETS EN OV IN RELATIE MET AUTO)
- > COMPACTE STEDEN EN DORPEN DIE GEZOND, ENERGIENEUTRAAL, KLIMAATBESTENDIG EN INCLUSIEF ZIJN

DUURZAAM ECONOMISCH GROEIPOTENTIEEL NL

- > MULTIMODAAL DOORONTWIKKELEN DRAAISCHIJF NL (ZOWEL OVER DE WEG ALS OVER HET SPOOR)
- > VERSTERKEN EN VERBINDEN TOPLOCATIES UTRECHT SCIENCE PARK, STATIONSGBIED UTRECHT CS EN MERWEDEKANAALZONE
- > BENUTTEN TOPPOSITIE OP HET GEBIED VAN GEZONDHEID EN AGRIFOOD

RUIMTE VOOR KLIMAAT- EN ENERGIETRANSITIE

- > VERSTERKEN DIJKEN NEDERRIJN-LEK
- > ZORGEN VOOR KLIMAATBESTENDIGE WATERAANVOER WEST-NEDERLAND
- > ENERGIENEUTRAAL, KLIMAATBESTENDIG EN WATERROBUUST INRICHTEN VAN STEDEN, DORPEN EN LANDELIJK GEBIED

TOEKOMSTBESTENDIGE ONTWIKKELING LANDELIJK GEBIED

- > INZETTEN OP RENDABELE LANDBOUWSECTOR DIE CIRCULAIR EN NATUURINCLUSIEF IS
- > TEGENGAAN BODEMDALING VAN VEENWEIDEGEBIED
- > BESCHERMEN EN VERSTERKEN VAN (INTER)NATIONAAL UNIEK LANDSCHAP, NATUUR EN ERFGOED ALS GROENE HART, NP UTRECHTSE HEUVELRUG EN DE WATERLINES